

RIVM briefrapport 60730014/2010

De nationale Werkgroep Grondwater 2009

En een vooruitblik naar 2010

M.C. Zijp

Contact:
M.C. Zijp
Laboratorium voor Ecologische Risicobeoordeling
Michiel.Zijp@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, in het kader van M/607300/09 Ondersteuning bij implementatie GWR

© RIVM 2009

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: 'Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave'.

Inhoud

Rapport in het kort		4
1	Inleiding en leeswijzer	5
2	Over de Werkgroep Grondwater	7
3	In de WgGW besproken onderwerpen en resultaten in 2009	13
3.1	Het beoordelen van de toestand van grondwaterlichamen	13
3.2	Actualisatie Draaiboek Grondwater Monitoring	13
3.3	Verkenning representativiteit KRW monitoringprogramma	14
3.4	Selectie van stoffen voor het KRW Meetnet Grondwater	15
3.5	Van peilbuis tot KRW portaal/ structureren meetgegevens	15
3.6	Stofcode lijst voor grondwater	16
3.7	Conceptuele modellen	17
3.8	Gebruik REWAB data voor KRW analyses	17
3.9	Methodiek Drempelwaarden verder ontwikkelen	18
3.10	Afbraak- en verdunningsfactoren	18
3.11	Uitwerking van de drinkwatertest	18
3.12	Brochure over de KRW versus het NL bodemsaneringbeleid	19
3.13	Vervolg notitie over eisen aan industriële / particuliere winningen	19
3.14	Inbreng in de Werkgroep-C (WGC)	20
3.15	Communicatie rond producten en besluiten WgGW	20
3.16	Drinkwaterfunctie in SGBP'en Rijn en Maasoeverstaten	20
4	Doorkijk naar 2010 en verder	23
4.1	Doorkijk naar 2010	23
4.2	Meerjarenprogramma 2010-2014	27
5	Ondersteuning Werkgroep Grondwater in 2009	29
Literatuur		31

Rapport in het kort

De nationale Werkgroep Grondwater gaat in 2010 meer verbanden leggen tussen beleidsvelden waarin kennis- of beleidsvragen over grondwater spelen. De werkgroep richt zich sinds 2003 op een goede implementatie van het grondwatergedeelte van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). In 2010 wil zij zich meer dan voorheen gaan richten op relaties tussen de KRW-implementatie en ontwikkelingen in beleidsvelden zoals Natura2000, het Deltaplan en het Convenant Bodem. Hierbij spelen niet alleen kennisvragen maar juist ook beleidsvragen en vragen van meer strategische aard.

Dit briefrapport geeft een overzicht van de werkzaamheden van de nationale Werkgroep Grondwater in 2009 en biedt een vooruitblik van haar werkzaamheden in 2010 en verder. In deze werkgroep werken de ministeries, provincies, waterschappen, gemeente en onderzoeksinstituten samen aan de implementatie van het grondwatergedeelte van de Kaderrichtlijn Water en de Grondwater Dochterrichtlijn.

Dit overzicht kan dienen als naslagwerk voor diegenen die in 2009 betrokken zijn geweest bij de Werkgroep Grondwater en als introductie voor diegenen die in 2010 aan de slag gaan met activiteiten die aan de onderwerpen van de werkgroep raken.

1 Inleiding en leeswijzer

De nationale Werkgroep Grondwater richt zich op het leveren van kennis en bouwstenen die nodig zijn voor de implementatie en uitvoering van het grondwatergedeelte van de Kaderrichtlijn Water (KRW, Richtlijn 2000/60/EG) en de daarmee samenhangende Grondwater Dochterrichtlijn (GWR, Richtlijn 2006/118/EG).

De werkgroep bestaat uit vertegenwoordiging van drie ministeries (VROM, V&W en LNV), Coördinatie Stroomgebieden Nederland (CSN), Unie van Waterschappen (UvW), Waterschappen, Provincies, VNG, VEWIN, de Waterdienst, Deltares en het RIVM.

Het ministerie van VROM zit deze werkgroep voor en het RIVM levert vanaf 2007 naast inhoudelijke expertise ook de secretaris van deze werkgroep.

In dit briefrapport wordt in Hoofdstuk 2 een inleiding gegeven van het doel, samenstelling en werkomgeving van de Werkgroep Grondwater. In Hoofdstuk 3 worden de besproken onderwerpen, producten en besluiten uit 2009 samengevat. In Hoofdstuk 4 staat een overzicht van de onderwerpen die in 2007, 2008 en 2009 in de werkgroep passeerden. Ook staat in Hoofdstuk 4 een doorkijk naar de werkzaamheden van de werkgroep in 2010 en een samenvatting van het in 2009 geactualiseerde meerjarenprogramma 2010-2014 van de werkgroep. Tot slot staat in Hoofdstuk 5 een kort overzicht van de werkzaamheden die in het kader van het project 'Ondersteuning Werkgroep Grondwater' (M/607300/09/WG) zijn uitgevoerd.

2 Over de Werkgroep Grondwater

De Werkgroep Grondwater (WgGW) is van start gegaan in 2003.

Doel

De werkgroep is van oudsher gericht op hetgeen nodig is (vooral kennisvragen) voor een goede implementatie van grondwateraspecten van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Grondwaterrichtlijn (GWR). Betreffende de implementatie van de KRW zal het accent de komende planperiode (2009-2014) verschuiven van het neerleggen van de grove landelijke kaders voor de implementatie van de KRW, naar het verfijnen van inhoudelijke bouwstenen en het aanpakken van onderdelen van de KRW en GWR die vanwege pragmatische redenen in de eerste planperiode niet zijn opgepakt. Daarnaast heeft de werkgroep zich in 2009 echter uitgesproken meer te willen richten op aan de KRW gerelateerde beleidsvelden zoals Natura2000/Ecologische Hoofdstructuur, het Convenant Bodem, Nitraatrichtlijn en het Deltaplan. Hierbij spelen niet alleen kennisvragen maar juist ook beleidsvragen en vragen van meer strategische aard. Deze uitbreiding van de agenda van de Werkgroep Grondwater is – op hoofdlijnen – verwerkt in werkprogramma voor 2010 (zie hoofdstuk 3 van dit rapport).

Samenstelling

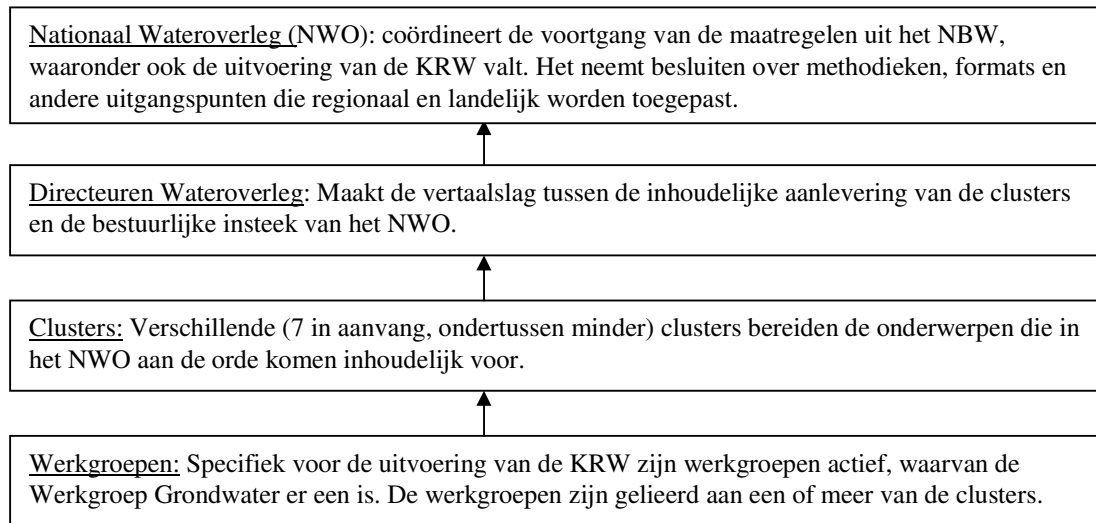
Het voorzitterschap ligt bij het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijk Ordening en milieu (VROM). Overige partijen in de werkgroep zijn:

- ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV);
- ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W);
- Coördinatie Stroomgebieden Nederland (CSN);
- Unie van Waterschappen (UvW);
- een waterschap (in 2009 Groot Salland);
- Provincies (in 2009 vertegenwoordigd door provincie Noord-Brabant en Zuid-Holland);
- VNG (in 2009 vertegenwoordigd door gemeente Eindhoven);
- Vereniging van waterbedrijven in Nederland (VEWIN);
- de Waterdienst;
- Deltares en
- het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

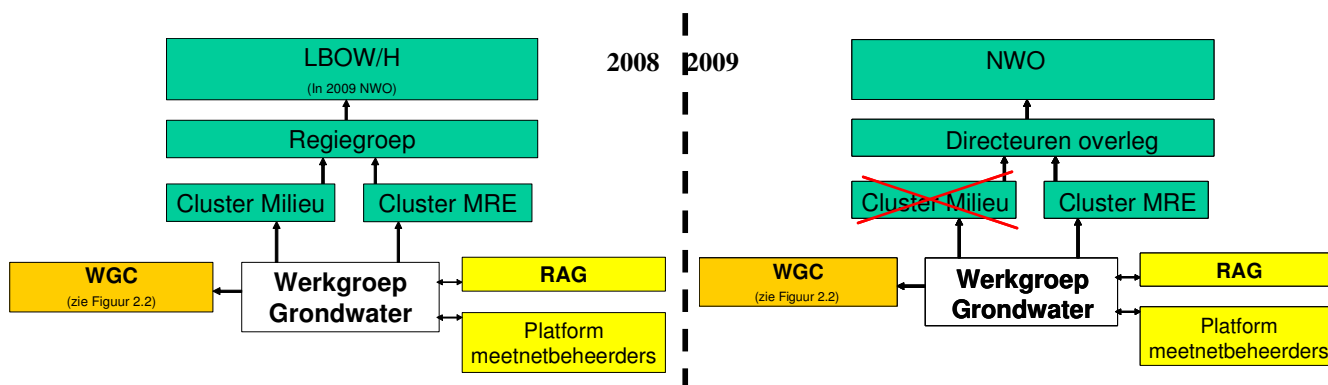
Regiekolom Water

De implementatie van de KRW en GWR valt onder het Nationaal bestuursakkoord Water (NBW). In de NBW is in 2003 de samenwerking in waterbeheer en –beleid vastgelegd tussen het Rijk, de provincies, Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW).

Voor het coördineren en uitvoeren van de NBW, waaronder dus de implementatie van de KRW, is in 2003 de Regiekolom Water ingericht. Deze is op het moment van schrijven als volgt ingericht:

Wijzigingen in 2008 en 2009 in de voor de WgGW relevante deel van de Regiekolom Water zijn weergegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1 Regiekolom Water relevante deel voor de WgGW 2008 en 2009, inclusief veranderde benaming in Regiekolom Water en afbouwen Cluster Milieu. LBOW = Landelijk Bestuurlijk Overleg Water, H = Hoogwater, MRE = Monitoring Rapportage en Evaluatie, WG C = Working Group C, RAG = Regionaal Afstemmingsoverleg Grondwater, NWO = Nationaal Water Overleg.

Werkvelden Werkgroep Grondwater

De onderwerpen van de Werkgroep Grondwater zijn gericht op de werkvelden van het Cluster Milieu en het Cluster Monitoring, Rapportage en Evaluatie (MRE). Onderwerpen zijn:

- **voor Cluster Milieu:** systeemgericht grondwaterbeheer, ontwikkeling drempelwaarden, ontwikkeling kwantitatieve grondwaterdoelstellingen, relatie doelstellingen grondwater - oppervlaktewater - terrestrische ecosystemen, grondwaterbescherming, nadere onderverdeling grote grondwaterlichamen, aanleveren bouwstenen guidances Grondwaterrichtlijn.
- **voor Cluster MRE:** monitoring grondwater, het vaststellen van significante en aanhoudende tendensen en het bepalen van het beginpunt van omkeringen in tendensen, het stroomlijnen van gegevens en informatie grondwater (ICT-onderwerp), beoordelen van de toestand van grondwaterlichamen.

Cluster Milieu is in 2009 opgeheven, terwijl de werkgroep wel activiteiten blijft uitvoeren die onder de onderwerpen van het opgeheven Cluster Milieu vallen. Over deze onderwerpen zal in 2010 vooralsnog worden gerapporteerd naar het Cluster MRE of direct aan het Directeuren Wateroverleg.

Afstemming met de uitvoeringspraktijk van de KRW

Een groot deel van de grondwateraspecten van de KRW wordt uiteindelijk uitgevoerd en gecoördineerd door de provincies. Afstemming met provincies over een onderwerp voordat een besluit of product van de WgGW de besluitvormingskolom ingaat, is daarom essentieel. Deze afstemming met de provincies geschiedt in het Regionaal Afstemmingsoverleg Grondwater (RAG). Het RAG staat onder voorzitterschap van Coördinatie Stroomgebieden Nederland (CSN). De WgGW en RAG hadden in 2009 regelmatig gezamenlijk overleg over specifieke onderwerpen.

Voor sommige onderwerpen wordt afstemming gezocht (advies gevraagd en gegeven) met het platform meetnetbeheerders. In 2009 is de taakverdeling tussen de WgGW en het RAG besproken, omdat deze nergens helder was omschreven. De conclusie was dat de WgGW:

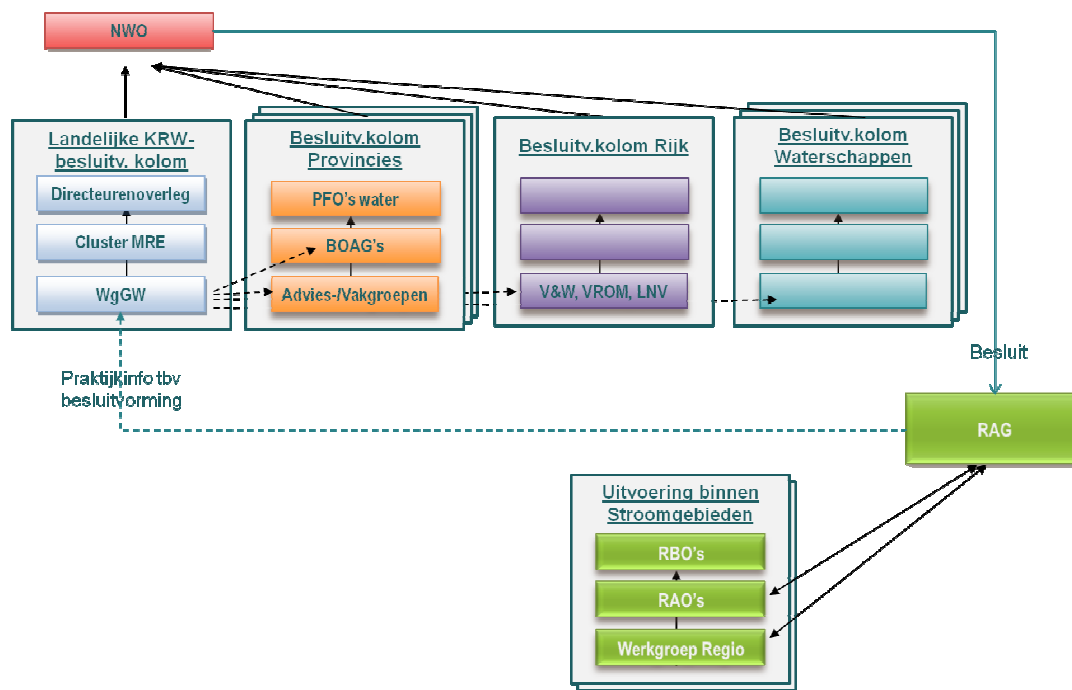
- gericht is op het zo veel mogelijk gezamenlijk adviseren over de landelijke kaders van de implementatie KRW en de GWR voor wat betreft grondwater;
- een (beleids)adviserend gremium is voor het Cluster MRE, het Directeuren Wateroverleg en het NWO;
- onder voorzitterschap staat van VROM (en V&W)

En het RAG is:

- is gericht op coördinatie en afstemming van de uitvoering van grondwaterbeleid tussen Rijk en provincies en tussen provincies onderling.
- Onder voorzitterschap van V&W

De WgGW doet dus voorstellen voor landelijke grondwater-implementatievragen (KRW/GWR) en vraagt het RAG waar nuttig en nodig te kijken naar de praktische haalbaarheid van de voorstellen

In figuur 2.2 is de nationale werkomgeving van de WgGW samengevat door de voorzitter van de WgGW in 2009, Paul Hofmeijer. Dit figuur is een concept en zal in 2010 verder worden aangescherpt.

Figuur 2.2 Werkomgeving van de nationale Werkgroep Grondwater in 2009 in conceptvorm, gemaakt door de voorzitter van de werkgroep, Paul Hofmeijer. NWO = Nationaal Water Overleg, MRE = Monitoring, Rapportage en Evaluatie, WgGW = Werkgroep Grondwater, PFO = Portefeuille Overleg, RAG = Regionaal Afstemmingsoverleg Grondwater.

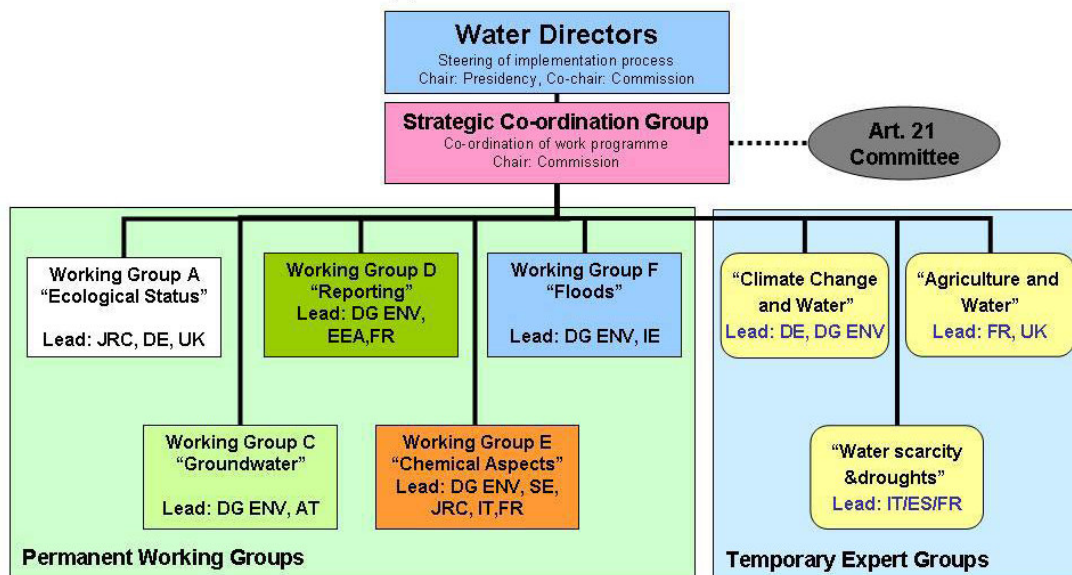
Internationale werkzaamheden

In de werkgroep worden internationale ontwikkelingen gevolgd met betrekking op de grondwateraspecten van de KRW en de GWR. Aan de ene kant kan op die manier gebruik worden gemaakt van internationale ontwikkeling voor de implementatie in Nederland. Aan de andere kant wordt op deze manier kennis en expertise van Nederland op sommige gebieden uitgedragen ten behoeve van bijvoorbeeld het tot stand komen van EU-richtsnoeren (*guidance documents*).

Figuur 2.3 bevat de Europese organisatie structuur voor de implementatie van de KRW (Common Implementation Strategy, CIS). De Nederlandse Werkgroep Grondwater verzorgt de afstemming van de Nederlandse inbreng in Working Group C, de EU werkgroep voor grondwater. De bepalingen in de KRW en GWR zijn voor de diverse lidstaten van de EU niet altijd makkelijk uitvoerbaar. Doordat de richtlijnen op uiteenlopende situaties in de EU van toepassing moeten zijn en bovendien een onderhandelingscompromis zijn, zijn ze op veel punten zeer algemeen of zelfs onduidelijk. Daarom worden voor onderdelen van de richtlijnen EU richtsnoeren (*guidance documents*) geschreven. Naast kennisoverdracht hebben deze tot doel om de uitvoeringspraktijk in de diverse Lidstaten tot te expressie laten komen en om langs die weg tot een onderlinge afstemming van de uitvoering in de Lidstaten van de EU te geraken. Vanuit de WG C worden schrijfgroepen georganiseerd die werken aan het opstellen van EU richtsnoeren voor grondwater. De EU richtsnoeren zijn niet verplichtend, maar het is niet uitgesloten dat deze een rol gaan spelen in procedures voor het Europese Hof van Justitie.

Komende jaren gaat mogelijk het zwaartepunt van de activiteit van Working Group C verschuiven van richtsnoeren schrijven naar toelichting van de landen hoe ze KRW en GWR implementeren en discussie daarover. Dit vraagt de nodige aandacht, vooral omdat tegelijk de Commissie bezig is met de beoordeling van de stroomgebiedbeheerplannen.

CIS Organisation 2010-2012

Figuur 2.3 De organisatie van de Europese KRW implementatie strategie (bron: Work Programme 2010-2012 of CIS, zoals vastgesteld door de Waterdirecteuren op 30 november '09).

3 In de WgGW besproken onderwerpen en resultaten in 2009

In dit hoofdstuk worden alle onderwerpen en projecten besproken die voortkomen uit het werkprogramma van de Werkgroep Grondwater voor 2009.

3.1 Het beoordelen van de toestand van grondwaterlichamen

In 2008 zijn een landelijk protocol voor het beoordelen van chemische toestand en een landelijk protocol voor de kwantitatieve toestand van grondwaterlichamen ontwikkeld en vastgesteld in het LBOW oktober 2008. Op basis van die twee protocollen is de eerste toestandbeoordeling uitgevoerd in 2008. De uitvoering van de beoordeling van de chemische toestand is vervolgens geëvalueerd middels een enquête. In 2009 zijn de protocollen met elkaar geïntegreerd tot het “Voorlopig protocol voor de beoordeling van grondwaterlichamen” (Zijp et al., 2009), de uitkomsten van de hierboven genoemde evaluatie is daarin verwerkt. Het betreft een voorlopig protocol waarin leerpunten uit de eerste toestandbeoordeling zijn verwerkt voor de eerstvolgende beoordeling in 2014. Voor die tijd kan het protocol nog wel worden aangepast op basis van nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Het geïntegreerde protocol is vastgesteld door de Werkgroep Grondwater en doorgeleid naar het Cluster MRE. Daar is besloten het protocol pas vast te stellen en door te geleiden richting het NWO als alle wijzigingen voor de eerstvolgende toestandbeoordeling zijn gemaakt en het protocol dus niet meer ‘voorlopig’ is.

Resultaat: geïntegreerd protocol voor de beoordeling van grondwaterlichamen.

Vervolg: in 2014 vindt de eerstvolgende toestandbeoordeling plaats. Tegen die tijd moet het protocol zijn geactualiseerd naar aanleiding van nieuwe inzichten en ontwikkelingen en worden vastgesteld in het NWO. Bij de actualisatie van het Draaiboek monitoring (zie hieronder) bleek ook behoefte aan integratie van het draaiboek met het protocol.

3.2 Actualisatie Draaiboek Grondwater Monitoring

In 2005 is een eerste versie van het Draaiboek monitoring grondwater voor de KRW (Verhagen et al, 2006) gemaakt, bestemd voor alle betrokkenen binnen het Nederlandse grondwaterbeheer. Het draaiboek geeft aan welke stappen door wie doorlopen moeten worden om te komen tot een goede invulling van monitoring voor de KRW. Dit draaiboek is in 2006 geactualiseerd en fysiek samengevoegd (niet inhoudelijk geïntegreerd) met het draaiboek voor de monitoring van oppervlaktewater.

Ondertussen hebben er verschillende ontwikkelingen plaatsgevonden die het waardevol maken een aangepaste en aangevulde versie van het Draaiboek grondwatermonitoring voor de KRW te publiceren. Deze ontwikkelingen zijn onderverdeeld in vier categorieën, te weten:

- 1) Nieuwe inzichten (onder andere EU guidance documents);
- 2) Evaluatie praktijk;
- 3) Doorontwikkeling monitoringprogramma (operationele monitoring);
- 4) Tot slot zijn er ontwikkelingen op het gebied van de monitoring van oppervlaktewaterkwaliteit die afstemming met de monitoring van grondwater behoeven.

In 2008 is het projectplan voor de uitvoer van deze actualisatie voorbereid en uitgezet en in 2009 is de actualisatie door Royal Haskoning uitgevoerd.

Aanbevelingen en consequenties vanuit projecten in de afgelopen periode die raken aan het KRW monitoringprogramma zijn meegenomen bij de actualisatie. Dit zijn:

- Naar een uniforme landelijke inrichting van het KRW-grondwatermeetnet Zoet-Zout? (Stuurman en Oude Essink, 2007). TNO-advies over het verbeteren van de zoet-zout monitoring;
- Residuen van gewasbeschermingsmiddelen in het grondwater. Een analyse voor de KRW (Linden et al, 2007). Een analyse door het RIVM van de nulmeting van bestrijdingsmiddelen in grondwater en een voorstel hoe slimmer/ beter bestrijdingsmiddelen kan worden gemonitord;
- Voorlopig protocol voor de beoordeling van grondwaterlichamen (Zijp et al, 2009), zie hierboven;
- Representativiteit KRW Monitoring Grondwaterkwaliteit (Wattel et al, 2009). Het RIVM heeft in 2009 onderzocht of het KRW monitoringprogramma voldoende aansluit bij de doelen die de KRW stelt;
- Selectie van stoffen voor het KRW Meetnet Grondwater (Nijs et al, 2009). Een analyse van het RIVM, welke stoffen in het KRW monitoringprogramma zouden moeten worden gemonitord.

Resultaat: Een geactualiseerd draaiboek grondwatermonitoring.

Vervolg: Het aangepaste draaiboek zal ter vaststelling als werkversie worden voorgelegd aan het Cluster MRE begin 2010, provincies zullen er vervolgens mee aan de slag gaan en eind 2010, begin 2011 evalueren in hoeverre of het draaiboek uitvoerbaar is en op welke punten meer of minder coördinatie en landelijke afspraken gewenst zijn.

3.3 Verkenning representativiteit KRW monitoringprogramma

Door het RIVM is onderzocht of met de huidige monitoringsprogramma's de vragen uit de KRW/GWR beantwoord kunnen worden. Daartoe is een overzicht gemaakt van de randvoorwaarden betreffende de representativiteit waaraan de KRW monitoringsprogramma's moeten voldoen. Voor zowel het surveillance (trend- en toestand)monitoringprogramma als het operationele monitoringsprogramma is een overzicht van voorwaarden gegeven vanuit de KRW en de GWR. Ook de EU guidance documents zijn meegenomen in de analyse. De randvoorwaarden zijn globaal vergeleken met de huidige inrichting van de monitoringsprogramma's en er worden aanbevelingen gegeven ter verbetering van de KRW-monitoringsprogramma's. Er is speciaal aandacht voor de huidige ruimtelijke verdeling van monitoringpunten, de meetdiepte en de betrouwbaarheid van het monitoringprogramma.

Dit onderzoek is eind 2008 van start gegaan en medio 2009 afgerond ten behoeve van de actualisatie van de het Draaiboek Monitoring (zie hierboven). Het projectplan en het conceptrapport zijn in de WgGW besproken.

Resultaat: Een rapport (Wattel et al, 2009) met aanbevelingen betreffende (het verbeteren van) de representativiteit van het KRW monitoringprogramma voor grondwaterkwaliteit.

Vervolg: Het rapport dient als bouwsteen van de actualisatie van het Draaiboek Monitoring.

3.4 Selectie van stoffen voor het KRW Meetnet Grondwater

Er is onderzocht welke stoffen zouden moeten worden gemonitord in het KRW Monitoringprogramma voor grondwater. Daarbij is niet alleen gekeken naar de grondwaterkwaliteit zelf, maar ook naar de mogelijke invloed van grondwaterkwaliteit op receptoren die afhankelijk zijn van grondwater: oppervlaktewaterlichamen, natuurgebieden en water bestemd voor menselijke consumptie.

Dit onderzoek is in 2009 van start gegaan en medio 2009 afgerond ten behoeve van de actualisatie van de het Draaiboek Monitoring (zie hierboven). Het projectplan en het conceptrapport zijn in de WgGW besproken.

Resultaat: Een rapport (Nijs et al, 2009) met aanbevelingen betreffende te monitoren stoffen in het KRW monitoringprogramma voor grondwaterkwaliteit.

Vervolg: Het rapport dient als bouwsteen van de actualisatie van het Draaiboek Monitoring.

3.5 Van peilbuis tot KRW portaal/ structureren meetgegevens

Bij de voorbereidingen voor de eerste SGBP'en bleek dat de data voorziening hier en daar haperde. Daarom zijn in 2008 de uitdagingen met betrekking tot de datastroom, van peilbuis tot webportaal, inzichtelijk gemaakt en is binnen dit project een programma met acties geformuleerd die door de verschillende partijen moeten worden opgepakt (VROM, V&W, Provincies, CSN, RIVM, DINO, ID'sW, Deltares en de Waterdienst). Dit advies is uitgebracht in de vorm van een rapport (Nieuwkerk et al, 2008). Voor de uitvoering van dit programma moet een regisseur worden aangesteld. VROM wou deze taak op zich nemen, mits alle relevante partijen zich zouden committeren aan het programma middels een intentieverklaring. In 2009 bleek het niet te lukken de intentieverklaring te laten ondertekenen door provincies en is door VROM en provincies de strategie voor de uitvoering van het programma aangepast, zodat committent op een andere wijze is gewaarborgd. Deze aanpassingen zijn vastgesteld in de Werkgroep Grondwater en luiden in hoofdlijnen als volgt:

Afspraken betreffende uitvoering programma van peilbuis tot portaal

Inhoudelijk en beheersmatig

- Er komen drie inventariserende projecten voor het oppakken van de verbeterpunten:
  - In- en uitvoer KRW grondwaterdata in DINO;
  - Organisatie stroomlijning en proces;
  - Toolbox van DINO naar KRW-rapportage.
- Iedere organisatie draagt zorg voor (betaald) zijn eigen inzet en kosten
- Per project wordt voorzien in een knelpuntanalyse en een programma van eisen ten aanzien van de verbeterpunten van de informatieketen.
- De (uitkomsten) projecten zullen in de WgGW en het RAG worden besproken en vastgesteld en uiteindelijk ook in een op te tuigen regieoverleg “Verbetering Grondwaterinformatieketen KRW”. De uitkomsten worden tevens met cruciale partijen als TNO besproken.
- Vervolgens wordt een voorstel voor een implementatieproject besproken en vastgesteld en kan de start van de implementatie beginnen.

Verankering en regie

- VROM zal BOAG/W committent en steun vragen voor dit programma en er zal afgesproken welke rol BOAG/W zal spelen in het vervolg.
- VROM stuurt mede namens BOAG/W een brief aan Platform Meetnetbeheerders en RAG/WgGW met het verzoek een deel van de verbeterpunten op te pakken en daartoe een project uit werken en op te starten.
- VROM initieert een regieoverleg “Verbetering Grondwaterinformatieketen KRW “. Datalogistiek met BOAG/W, projectleiders en andere belangrijke partijen om de samenhang van de projecten en de voortgang te bewaken en te kunnen afstemmen.

Deze afspraken betreffen de inventariserende fase van het programma. De planning is dat deze fase eind 2010 wordt afgerond en in 2011 kan worden begonnen met de implementatie.

Informatiehuis Water

In 2009 is begonnen aan een traject om alle data die nodig zijn voor de KRW rapportage te coördineren via een nationale gegevens autoriteit: informatiehuis water. Bij de voorstellen is inbegrepen dat van peilbuis tot portaal onderdeel zal worden van dit informatiehuis water. In 2010 zal een plan worden ontwikkeld om te komen tot dit informatiehuis. V&W is trekker van dit traject en de uitvoering vindt plaats onder het NWO en wordt begeleid door het Cluster MRE.

Resultaat: Afspraken over uitvoering programma van peilbuis tot portaal.

Vervolg: Uitvoeren inventariserende fase door VROM, BOAG/W, WgGW, RAG, Platform Meetnetbeheerders en TNO. Afstemmen en onderbrengen bij ontwikkelingen informatiehuis water, via Cluster MRE.

3.6 Stofcode lijst voor grondwater

Als onderdeel van het programma van peilbuis tot portaal is een standaard stofcodelijst gemaakt voor grondwater. Deze lijst dient ter uniformering van rapportage over meetgegevens. Iedere partij die met de data voor de KRW rapportage werkt dient gebruik te maken van deze lijst. Van het meten (peilbuis) tot aan de KRW rapportage (portaal).

In 2008 is IdSW (InformatieDesk standaarden Water) begonnen met het opzetten van de lijst en in 2009 is het afgerond.

Resultaat: Stofcode lijst voor grondwater.

Vervolg: De lijst kan worden vastgesteld in het Cluster MRE. Alle relevant partijen dienen gebruik te gaan maken van deze lijst (meetnetbeheerders, database beheerders, laboratoria et cetera).

3.7 Conceptuele modellen

De GWR verplicht het gebruik van conceptuele modellen bij de interpretatie van meetgegevens om te komen tot een oordeel over de toestand van grondwaterlichamen. Een conceptueel model is een schematisatie of versimpelde weergave van het geohydrologische systeem en het gedrag ervan (Spijker et al, 2009). In verschillende EU guidance documents wordt het gebruik van een conceptueel model aangeraden en besproken. In opdracht van VROM heeft het RIVM onderzocht wat de EU richtlijnen en guidance documents zeggen over het gebruik van Conceptuele modellen en hoe dit momenteel in Nederland wordt toegepast. Dit onderzoek is gestart in 2008 en in 2009 afgerond (Spijker et al, 2009). Naar aanleiding van de aanbevelingen in dat rapport is in de WgGW besloten als vervolg een casus uit te voeren waarin voor een grondwaterlichaam (Zand Maas) een conceptueel model wordt ontwikkeld.

Resultaat: Rapport over het gebruik van conceptuele modellen voor de KRW en een vervolgproject. Het rapport is besproken in Cluster Milieu en Cluster MRE.

Vervolg: Voor grondwaterlichaam Zand Maas wordt met alle in Zand Maas betrokken partijen een conceptueel model uitgewerkt. Het resultaat wordt in 2010 in een workshop met andere gebieden in Nederland gedeeld. Naar aanleiding van die workshop kan worden besloten of voor elk grondwaterlichaam een dergelijk conceptueel model wordt ontwikkeld.

3.8 Gebruik REWAB data voor KRW analyses

Voor de KRW rapportages zijn gegevens van waterkwaliteit bij drinkwaterwinningen noodzakelijk. Tussen VROM, de provincies en de drinkwaterbedrijven is overeengekomen dat de drinkwaterbedrijven hiervoor de gegevens uit de REWAB-database (Registratie opgaven van Drinkwaterbedrijven) beschikbaar stellen. De drinkwaterbedrijven rapporteren op grond van het Waterleidingbesluit jaarlijks aan de VROM-Inspectie over de kwaliteit van het drinkwater en de drinkwaterbronnen in REWAB. De REWAB-database bevat jaargemiddelde informatie van gemengd ruwwater, en dus niet van individuele onttrekkingsputten. Aangezien REWAB informatie over de kwaliteit van *gemengd* ruwwater bevat, heeft VROM aan het RIVM opdracht gegeven te onderzoeken of het gebruik van REWAB-data bij de karakterisering van winningen en beoordeling van grondwaterlichamen leidt tot het missen van kwaliteitsrisico's/ -knelpunten die wél relevant zijn voor de KRW-opgave.

Resultaat: Het eindconcept van het rapport dat voortvloeit uit dit onderzoek wordt begin 2010 besproken in de WgGW. De voorlopige conclusie (concept) is dat het gebruik van alleen REWAB-data inderdaad leidt tot het missen van (mogelijke) kwaliteitsknelpunten. Het conceptrapport doet

aanbevelingen over het maken van landelijke afspraken om REWAB-data beter toepasbaar te maken voor KRW-rapportage.

Vervolg: Het rapport wordt begin 2010 besproken in de WgGW, vastgesteld en doorgeleid naar het Cluster MRE.

3.9 Methodiek Drempelwaarden verder ontwikkelen

In 2008 zijn drempelwaarden afgeleid volgens één methodiek. In 2009 is gestart met een onderzoek op welke onderdelen de methodiek anders of verfijnder kan worden ingevuld en welk effect dit heeft op de hoogte van de drempelwaarden. De stofselectie is geen onderdeel van dit project. De stofselectie volgt uit de karakterisering. Binnen het project wordt onder andere gekeken naar achtergrondwaarden per type grondwaterlichaam in plaats van per grondwaterlichaam, grondwaterafhankelijkheid van aquatische en terrestrische ecosystemen, de definitieve versie van de Europese "guidance" over drempelwaarden, de richtlijn prioritare stoffen, de aanpak die andere EU landen hebben gekozen en relevante ontwikkelingen op normstellinggebied, zowel wetenschappelijk als beleidsmatig. Dit onderzoek zal in 2010 worden afgerond en op basis van de bevindingen zal worden bepaald wat het vervolg moet zijn om te komen tot verbeterde methodiek. De uiteindelijke verfijnde methodiek moet in 2013 klaar, praktijkgetoetst en vastgesteld zijn voor de toestandbeoordeling in 2014. Het rapport in 2010 is daar een eerste stap toe.

Resultaat: Project is in uitvoering.

Vervolg: Op basis van aanbevelingen uit dit onderzoek van het RIVM wordt in de WgGW vastgesteld hoe de methodiek voor de hoogte van drempelwaarden dient te worden verfijnd. Vervolgens kunnen nieuwe drempelwaarden worden afgeleid ten behoeve van de volgende toestandbeoordeling van grondwaterlichamen die in 2014 zal worden uitgevoerd.

3.10 Afbraak- en verdunningsfactoren

In het EU guidance document over 'Groundwater Status and Trend Assessment' p. 25 wordt de mogelijkheid geschetst om bij het afleiden van drempelwaarden rekening te houden met afbraak en verdunning. Er moet worden onderzocht hoe, wetenschappelijk correct, een afbraak- en verdunningsfactor (AF/DF) kan worden bepaald en hoe deze kan meewegen bij het afleiden van drempelwaarden. In 2009 is hier een begin mee gemaakt, dit wordt in 2010 afgerond.

Resultaat: Project is in uitvoering.

Vervolg: Op basis van aanbevelingen uit dit onderzoek van het RIVM wordt in de WgGW vastgesteld of en hoe bij de methodiek voor de hoogte van drempelwaarden rekening kan worden gehouden met afbraak en verdunning

3.11 Uitwerking van de drinkwatertest

Bij de karakterisering en toestandbeoordeling van grondwaterlichamen wordt onder andere gekeken de invloed van de grondwaterkwaliteit op de receptor water bestemd voor menselijke consumptie (artikel 7.3 van de KRW en 4.2 van de GWR). Bij de eerste toestandbeoordelingen van grondwaterlichamen in

2008 bleek er nog veel onduidelijkheid en discussie te bestaan over de wijze waarop dit moet worden getoetst.

De onderstaande drie vragen zijn daarbij aan de orde:

- Hoe wordt de drinkwaterfunctie meegenomen bij de karakterisering van grondwaterlichamen?
- Hoe wordt de drinkwaterfunctie meegenomen bij de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen?
- Hoe wordt er rekening gehouden met drinkwaterrelevante stoffen waarvoor geen drempelwaarden of communautaire normen bestaan?

In 2009 is in een project antwoord gezocht op deze vragen en een voorstel geformuleerd hoe in de tweede planperiode de drinkwaterfunctie bij de karakterisering en toestandbeoordeling van grondwaterlichamen kan worden meegenomen. Dit voorstel is uitgewerkt aan de hand van een tweetal voorbeeld-grondwaterlichamen, Zand Maas en Deklaag Rijn West. Het project resulteert in een rapport waarin stappenplannen zijn opgenomen die kunnen worden gebruikt bij de uitvoering van de karakterisering en toestandbeoordeling in de tweede planperiode.

Resultaat: Het eindconcept van het rapport dat voortvloeit uit dit onderzoek wordt begin 2010 besproken in de WgGW.

Vervolg: Het rapport wordt begin 2010 besproken in de WgGW, vastgesteld en doorgeleid naar het Cluster MRE. Besloten dient te worden in hoeverre de voorstellen ten behoeve van de volgende karakterisering en toestandbeoordeling van grondwaterlichamen worden overgenomen.

3.12 Brochure over de KRW versus het NL bodemsaneringbeleid

Er wordt een brochure opgesteld in het kader van het Convenant Bodem over de gevolgen van de KRW en GWR op de bodemsaneringpraktijk. Parallel aan deze actie worden vragen beantwoord over de monitoringverplichting van verontreinigingpluimen, het opstellen van een inventaris et cetera. Dit wordt uitgevoerd door VROM in samenwerking met Bodem+. Het WgGW is twee keer om advies gevraagd over concept versies van de brochure. De brochure wordt in 2010 afgemaakt.

Resultaat: Concept brochure, wordt in 2010 afgerond

Vervolg: De brochure wordt na de WgGW voorgelegd en vastgesteld door de Stuurgroep Bodem, omdat het voortvloeit uit een actie uit het Convenant Bodem.

3.13 Vervolg notitie over eisen aan industriële / particuliere winningen

Industriële winningen met een groter debiet dan 100m³/dag en waarvan het water is bedoeld voor menselijke consumptie vallen onder KRW verplichtingen uit artikel 7. Op basis van een enquête uitgevoerd door de VWA heeft het RIVM geanalyseerd wat de witte vlekken zijn in de operationalisering van deze verplichtingen. De notitie en aanbevelingen zijn besproken en vastgesteld in de WgGW en ter kennisname in het Cluster MRE gebracht.

Resultaat: Een notitie met een overzicht van menselijk consumptief gebruik drinkwater overige categorieën en witte vlekken in de huidige kennis.

Vervolg: De notitie bevat een overzicht van mogelijke vervolgstappen, deze zullen in 2010 grotendeels worden uitgevoerd. Mogelijk wordt alle beschikbare informatie rond industriële winningen nog samengevoegd tot een rapport.

3.14 Inbreng in de Werkgroep-C (WGC)

De WgGW levert de Nederlandse delegatie naar WGC (zie hoofdstuk 2), neemt deel in schrijfgroepen van de EU guidance documents en stemt het Nederlandse commentaar op concepten van de richtsnoeren af.

Resultaat: Tekst in concept EU guidance documents over Risk Assessment en Conceptual Models.

Vervolg: De WGC heeft in 2009 een nieuw mandaat vastgesteld voor 2010-2012 met als doel de implementatie van de KRW en GWR te bevorderen. Vanuit Nederland wordt ook weer in 2010 door de landelijke werkgroep grondwater zowel actief als reactief bijgedragen aan de ontwikkeling van de diverse producten. Het mandaat van de WGC voor de periode 2010-2012 bevat twee activiteiten: uitwisselen van ervaring op onderdelen en voorbereiden van de revisie van bijlage 1 en 2 van de GWR. Daarnaast wordt in 2010 het guidance document over risk assessment en conceptuele modellen afgerond.

3.15 Communicatie rond producten en besluiten WgGW

Op www.helpdeskwater.nl is een grondwaterdeel ingevuld, daarin komen alle producten vanuit de werkgroep grondwater overzichtelijk ingedeeld te staan en voor enkele onderwerpen een overzicht rond de besluitvorming.

Resultaat: webtekst, zie link:

www.helpdeskwater.nl/wetgeving_en_beleid/kaderrichtlijn_water/grondwater_en_de_krw/

Vervolg: De webtekst zal worden getest en bijgewerkt begin 2010 door leden van de WgGW. Gedurende het jaar zal de website worden bijgewerkt door de secretaris van de werkgroep.

3.16 Drinkwaterfunctie in SGBP'en Rijn en Maasoeverstaten

De concept SGBP'en van Rijn en Maast oeverstaten zijn door het RIVM met elkaar vergeleken op de implementatie van art. 7, KRW (drinkwater). De resultaten zijn gepresenteerd in de WgGW en het RAG, en besproken in een workshop met alle relevante partijen. De belangrijkste conclusie is dat om te voldoen aan de KRW vereisten voor drinkwater in de volgende KRW-plancyclus een systematische analyse moeten worden uitgevoerd van de stoffen die relevant zijn voor de drinkwaterbereiding uit oppervlaktewater, en de herkomst van deze stoffen. Het rapport doet aanbevelingen over hoe dit kan worden uitgevoerd.

Resultaat: Rapport met bevindingen en aanbevelingen (Wuijts et al, 2009).

Vervolg: Deze analyse past goed bij het geplande (zie ook ontwerp-Nationaal Waterplan, 2008) opstellen van gebiedsdossiers voor de innamepunten voor drinkwaterbereiding. Voor de geïdentificeerde probleemstoffen zouden maatregelen moeten worden ontwikkeld. Indien stoffen voor

meerdere innamepunten relevant blijken te zijn dan moet worden overwogen om hier generieke maatregelen voor te treffen. Deze stoffen zouden ook in de internationale rivierenoverleggen bij de uitwerking van het begrip 'geen afwenteling' op de agenda kunnen worden gezet.

4 Doorkijk naar 2010 en verder

4.1 Doorkijk naar 2010

Rekening houdend met de planning van de KRW en GWR heeft de WgGW jaarlijks werkprogramma's opgesteld, gebaseerd op het Meerjarenprogramma van de werkgroep (zie paragraaf 4.2). Hierin staat een overzicht van de onderwerpen uit het werkprogramma 2010 van de WgGW en wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van deze projecten.

Inzet in Europese werkgroep voor grondwater: Werkgroep-C (WGC)

- De WgGW bereid Nederlandse inzet op relevante agendapunten van de WGC voor. De Nederlandse delegatie in WGC onder leiding van VROM brengt eventuele commentaren en voorstellen vanuit de WgGW in bij de WGC bijeenkomsten. De WgGW zal begin 2010 de inzet in WGC op hoofdlijnen neerleggen in een (informele) notitie.
- In 2010 wordt door de WGC een guidance document afgerond over risk assessment en conceptuele modellen. De WgGW levert schriftelijk commentaar op concepten van dit document.

Monitoring

- Actualiseren draaiboek monitoring. Het geactualiseerde draaiboek (zie paragraaf 3.2) moet worden vastgesteld als werkversie in het Cluster MRE in 2010. Vervolgens zullen de provincies hiermee aan de slag gaan en wordt het draaiboek na uitwerking van de eerstvolgende meetrondes geëvalueerd.
- Programma van peilbuis tot portaal. Zie paragraaf 3.5. De WgGW volgt de uitvoer van dit programma.
- Standaard stofcodelijst. De lijst is in 2009 afgerond en moet in 2010 worden doorgeleid naar Cluster MRE.

Karakterisering

- Draaiboek herkarakterisering. In 2013 moet naar de EC worden gerapporteerd over de herkarakterisering van grond- en oppervlaktewaterlichamen en het effect van genomen maatregelen: de artikel 5-rapportage. Om het werk ter voorbereiding van deze rapportage goed te kunnen plannen wordt hiervoor in 2010, voor het grondwaterdeel, een draaiboek opgesteld. Onderdeel van dit project zal zijn afstemmen met de partijen die verantwoordelijk zijn voor het oppervlaktewaterdeel van de rapportage om te proberen dit grotendeels gezamenlijk uit te voeren.
- Kennis van interactie grondwater- terrestrische ecosystemen gebruiken bij karakterisering en toestandbeoordeling. Bij het tot stand komen van de eerste SGBP'en bleek het lastig de interactie tussen grondwater en terrestrische ecosystemen te betrekken bij de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen. Voor de at riskbepaling (2013) en volgende toestandbeoordeling (2014) is deze vertaalslag wel nodig. De werkgroep grondwater wil met alle betrokken partijen en aanpalende beleidsontwikkelingen (bv. programma N2000, Deltaprogramma etc.) onderzoeken hoe bestaande kennis over grondwater en de relatie met natuur kan worden toegepast bij de beoordeling van grondwaterlichamen. Ook wordt geïnventariseerd hoe andere lidstaten hiermee omgaan.

- Kennis van interactie grondwater- oppervlaktewater gebruiken bij karakterisering en toestandbeoordeling. Bij het tot stand komen van de eerste SGBP'en bleek het lastig de interactie tussen grondwater en oppervlaktewater de betrekken bij de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen. Voor de at riskbepaling (2013) en volgende toestandbeoordeling (2014) is deze vertaalslag wel nodig. De werkgroep grondwater wil met alle betrokken partijen en aanpalende beleidsontwikkelingen (bv. Waterdienst en Deltaprogramma) onderzoeken hoe bestaande kennis over grondwater en de relatie met oppervlaktewater kan worden toegepast bij de beoordeling van grondwaterlichamen. Hiertoe wordt in 2010 door de provincies in eerste instantie zelf geïnventariseerd wat er op dit gebied aan kennis en projecten is. Middels een workshop wordt dit onderling gedeeld en wordt een link gelegd met de karakterisering en toestandbeoordeling van grondwaterlichamen. Ook wordt geïnventariseerd hoe andere lidstaten hiermee omgaan.
- Conceptueel model voor een Grondwaterlichaam (uit werkprogramma 2009). In 2009 is een rapport uitgekomen over het gebruik van conceptuele modellen bij de implementatie van de KRW en GWR. In dit project, dat in 2009 al van start is gegaan, wordt voor het grondwaterlichaam Zand Maas het conceptueel model uitgewerkt en laten zien wat de functie is. Zie ook paragraaf 3.7.

Toestand- en trendbeoordeling

- Methodiek Drempeelwaarden verder ontwikkelen. Vervolg project 2009 (zie paragraaf 3.9).
- Afbraak- en verdunningsfactoren. Vervolg project 2009 (zie paragraaf 3.10).
- Trendbepaling in grondwaterlichamen. Tijdens de voorbereidingen van het eerste SGBP bleken er nog vragen te zijn rond de trendbepaling in grondwaterlichamen. Deze vragen dienen te worden beantwoord ten behoeve van de tweede planperiode van de KRW.

Voorkomen en beperken van inputs (artikel 6 GWR)

- Lokale en grootschalige grondwaterverontreinigingen. In 2009 is Bodem+ in opdracht van VROM begonnen met het uitwerken van de relatie tussen bodemsaneringsgevallen en de KRW in een brochure. Deze zal in 2010 worden afgemaakt en besproken in de Werkgroep Grondwater, alsook het operationaliseren van een inventaris met uitzonderingsgevallen. Zie ook paragraaf 3.12.

Maatregelen

- Rendement maatregelen. Ter evaluatie én ter ondersteuning van het inrichten van maatregelen in de toekomst is het van belang het rendement van de maatregelen te kennen. In 2010 wordt een plan van aanpak opgesteld om de noodzakelijke kennis voor het bepalen van het rendement van maatregelen ten aanzien grondwater, boven water te krijgen.
- Operationaliseren enquête industriële winningen. Zie ook paragraaf 3.13. De WgGW zal meedenken hoe de KRW verplichtingen voor industriële winningen moeten worden geoperationaliseerd.

Communicatie en archivering

- Communicatie en archivering. De producten en adviezen vanuit de Werkgroep Grondwater kunnen, afhankelijk van het onderwerp, actief worden gecommuniceerd naar de relevante partijen, bestuurders en publiek. Daarnaast moeten producten en adviezen van de werkgroep beschikbaar komen voor professionals nu en in de toekomst middels een website (grondwaterdeel onder Helpdeskwater.nl).

Aanpalende beleidsontwikkelingen

Om de KRW/GWR goed te implementeren is het noodzakelijk dat in aanpalend beleid rekening wordt gehouden met de KRW/GWR en vice versa. Dat wordt nog niet in alle gevallen gedaan. Daarom wil de WgGW haar blikveld vanaf 2010 verbreden. Ze wil relaties met aanpalende beleidsontwikkelingen in kaart brengen en de nodige afstemming tussen de beleidsontwikkeling en de KRW cyclus bewaken.

Potentiële aanpalende beleidsontwikkelingen ter bespreking in 2010 zijn:

- Het Deltaprogramma (Zoetwater voorziening en Grondwater als buffer)
- Nitraatactie programma
- Convenant Bodem (o.a. WKO, aanpak spoedlocaties, gebiedsgericht beheer grootschalige grondwaterverontreiniging)
- Verdrogingaanpak/ Beheerplannen N2000/ EHS/ GGOR
- Gebiedsdossiers (en relatie met oeverinfiltratie)

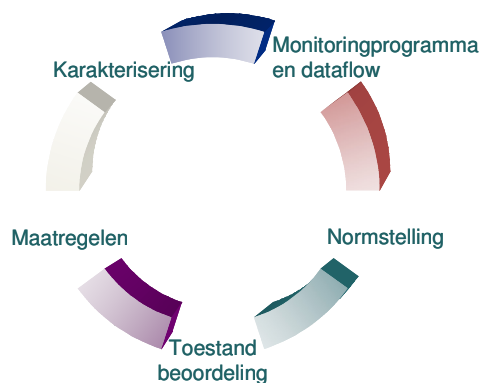
De werkgroep brengt allereerst in kaart wat de relaties zijn van de KRW/GWR met deze aanpalende ontwikkelingen, voornamelijk wat er nodig is vanuit de andere onderwerpen voor de implementatie van de KRW (bv. ten aanzien van kennisvragen, info-uitwisseling, beleid, acties, agendering). Vervolgens wordt bekeken of het nodig en mogelijk is dat de WgGW hier actie op onderneemt en afspraken met aanpalende beleidsagenda's maakt. Het is niet de bedoeling dat de werkgroep grondwater het werk oppakt dat in andere beleidsontwikkelingen plaatsvindt. Wel is het de bedoeling een beter overzicht te krijgen van beleidsontwikkelingen op het gebied van grondwater en deze waar mogelijk met elkaar te integreren. Deze verkenning van aanpalende beleidsontwikkelingen wordt voorbereid door een of meerdere leden van de Werkgroep Grondwater.

Overzicht van te bespreken onderwerpen

De onderstaande tabel 4.1 geeft een overzicht van de onderwerpen waar de WgGW zich in 2007, 2008 en 2009 op richtte en een doorkijk naar de onderwerpen die in ieder geval in 2010 op de agenda staan. De onderwerpen zijn onderverdeeld naar de verschillende stappen in de KRW cyclus. De KRW cyclus bestaat uit:

- de karakterisering van grondwaterlichamen, waarbij wordt vastgesteld of het grondwaterlichaam al dan niet 'at risk' is,
- het inrichten van de KRW monitoring,
- het afleiden van drempelwaarden,
- de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen en
- het nemen van maatregelen.

Deze stappen worden opeenvolgend en cyclisch doorlopen bij de uitvoering van de KRW planning.

Figuur 4.1 De KRW cyclus

Tabel 4.1 Tabel met de onderwerpen uit de werkprogramma's van de WgGW uit 2007, 2008 en 2009 en de onderwerpen die in het werkprogramma van 2010 staan.

	Onderwerp	2007*	2008**	2009***	2010#
Monitoring	Zoet-zoutmonitoring	X			
	Monitoring gewasbeschermingsmiddelen	X			
	Representativiteit KRW monitoringprogramma		X	X	
	Actualisatie Draaiboek Monitoring		X	X	
	Lijst met stoffen die moet worden gemonitord			X	
	Gebruik REWAB data			X	X
	Structuren meetgegevens		X	X	X
	Standaard stofcode lijst (IdSW)			X	
Karakterisering	Draaiboek karakterisering GWL'en				X
	Conceptuele modellen		X	X	X
	Industriële/ particuliere winningen	X	X	X	X
	Relatie grondwater, oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen	X		X	X
Normering	Drempelwaarden	X	X	X	X
	Afbraak en verdunning			X	X
Toestand en trend	Trends	X			X
	Kwantitatieve grondwaterdoelstellingen	X			
	Protocol beoordelen toestand grondwaterlichamen		X	X	
	Uitwerken test drinkwaterwinning uit protocol beoordelen GWL'en			X	X
Maatregelen	Maatregelen	X			X
	Uitzonderingsbepalingen	X	X		
Overig	WGC inbreng	X	X	X	X
	Communicatie rond producten en besluiten WgGW			X	X

* Zie jaarverslag 2007 (Zijp, 2008).

** Zie jaarverslag 2008 (Zijp, 2009).

*** Zie dit rapport

Zie werkprogramma 2010.

4.2 Meerjarenprogramma 2010-2014

Met de afronding van de eerste planperiode was het moment aangebroken om na te denken over hoe verder invulling moet worden gegeven aan de implementatie, van de artikelen uit de KRW- en GWR, met als tijdshorizon de 2e generatie SGBP'en.

Daarom is in 2008 begonnen aan een Meerjarenprogramma (MJP) voor de Werkgroep Grondwater dat een overzicht geeft van de te verwachte producten en activiteiten van de landelijke Werkgroep Grondwater in de periode 2009 tot en met 2014.

Het is een product van een workshop die 27 november 2008 plaatsvond met alle bij de werkgroep betrokken partijen. Dit MJP is in oktober 2009 geëvalueerd door middel van een workshop met alle betrokken partijen.

In het onderstaande overzicht staat het geactualiseerde MJP van de WgGW, uitgezet in de tijd. Het verschil met het eerste MJP (2008) zit in het verwijderen van afgeronde projecten, het toevoegen van nieuwe onderwerpen op basis van nieuwe inzichten en ontwikkelingen en het wegwerken van onderwerpen die in het eerste MJP dubbel stonden. In de linker kolom van onderstaande tabel is aangegeven welke onderwerpen zijn samengevoegd. Daarnaast is bij de titel aangegeven of het om een eigen activiteit van de werkgroep gaat, of om een te bespreken onderwerp.

Tabel 4.2 Kennisvragen en strategische vragen en de planning van het beantwoorden van deze vragen. De codes (eerste kolom) komen overeen met de codes in het meerjarenprogramma van de werkgroep.

Legenda

X	Resultaat nodig
	Vooronderzoek
	Doorlopend

Code MJP 2008	Titel	2010	2011	2012	2013	2014
A.2, B7	trendbepaling in grondwaterlichamen			X		
A3, A.6	Coördineren afspraken structureren meetgegevens, ook meetgegevens kwantitatieve toestand				X	
A.8	Evalueren uitkomsten herziene KMG		X			
A.9, B.3, C.5	Operationaliseren interactie grondwater-oppevlaktewater			X		
A.9, B.3, C.6	Operationaliseren interactie grondwater-natuur			X		
B.1, B.6	Verfijning afleiden drempelwaarden				X	
B.2	Drempelwaarden voor andere stoffen					X
B.8	Natuurlijk vs antropogeen voorkomen stoffen			X		
B.9, B.17	Pilot gebruik conceptuele modellen	X				
B.11	Bescherming oeverinfiltratie (<i>bespreken</i>)	X				
B.12	Klimaatverandering versus grondwaterecologie (<i>bespreken</i>)	X				
B.14	Systematiek at risk bepaling			X		
C.1	Industriële winningen (<i>bespreken</i>)	X				
C.7	Handreiking KRW proof GGOR gebiedsdossier (<i>bespreken</i>)		X			
D.3, F.5	Bodemsaneringskoers KRW proof	X				
E.3, E.4, E.5	Rendement maatregelen				X	
F.6	Integratie KRW met overig EU beleid					
F.8	Bijdrage evaluatie GWR				X	
G.2	Communicatie					
Nieuw	Handboek karakterisering	X				
Nieuw	WKO (<i>bespreken</i>)	X				
Nieuw	Oeverinfiltratie (<i>bespreken</i>)	X				
Nieuw	Verdroging (<i>bespreken</i>)	X				
Nieuw	Gebiedsdossiers (<i>bespreken</i>)	X				
Nieuw	Zoetwatervoorziening (<i>bespreken</i>)	X				
Nieuw	Grondwater als buffer (<i>bespreken</i>)	X				
Nieuw	Beheerplannen N2000 (<i>bespreken</i>)	X				

5 Ondersteuning Werkgroep Grondwater in 2009

In dit hoofdstuk staat een beknopt overzicht van welke ondersteuning door het RIVM is gegeven in het kader van het project ‘M/607300/09/WG ondersteuning werkgroep grondwater’.

Voor- en nazorg vergaderingen WgGW

In 2009 heeft de werkgroep grondwater zes keer vergaderd. De data van de vergaderingen zijn opgenomen in Tabel 5.1.

Aansluitend op de vergadering vond een lunchoverleg met het Regionaal Afstemmingsoverleg Grondwater (RAG) plaats.

Van alle vergaderingen is de agenda voorbereid, zijn de vergaderstukken verspreid onder werkgroepleden en is een verslag opgesteld.

Van de vergaderstukken en eindproducten is op het Virtueel Kantoor een archief bijgehouden (figuur 5.1). Het Virtueel Kantoor was onderdeel van de website

www.kaderrichtlijnwater.nl. Dit is eind 2009 overgegaan naar de website van de helpdesk water:

www.helpdeskwater.nl/wetgeving_en_beleid/kaderrichtlijn_water/. Op het Virtueel Kantoor moet

worden ingelogd met een persoonlijk wachtwoord. Het is door de Werkgroep Grondwater voornamelijk gebruikt voor uitwisseling en archivering van vergaderstukken. In 2009 is dit uitgebreid met een aantal webpagina op de website van de helpdesk water over grondwater en de KRW die publiek toegankelijk is (zie figuur 5.2). Doel is dat iedereen eenvoudig bij de relevante producten en besluiten betreffende grondwateraspecten uit de KRW kan komen. Deze webpagina's zijn in samenwerking met Twan Tiebosch (in opdracht van CSN), Jan Meijles (provincies Zuid Holland) en Remco van Ek (Deltares) ontwikkeld en de resultaten gepresenteerd in de Werkgroep Grondwater en het RAG.

Begeleiding projectresultaten WgGW

Voor de leden van de Werkgroep Grondwater en van het Cluster Milieu is een voortgangsrapportage bijgehouden, met daarin de stand van zaken van alle projecten die onder de Werkgroep Grondwater vallen.

Daarnaast is bij verschillende projectresultaten een begeleidende oplegnotitie geschreven ten behoeven van het Cluster Milieu en het Cluster MRE.

Werkprogramma Werkgroep Grondwater 2010 en MJP 2010-2014

In het najaar van 2009 is een workshop ter actualisatie van het MJP en het opstellen van het werkprogramma 2010 georganiseerd en op basis daarvan is het werkprogramma opgesteld en het MJP geactualiseerd.

Het ## ^{ste} overleg	Datum
52	17 maart
53	14 mei
54	2 juli
55	10 september
56	5 november
57	3 december

Figuur 5.1. Screenshot van de KRW – grondwater hoofdpagina op de website van de Helpdesk Water. (http://www.helpdeskwater.nl/besloten_delen/virtueel_kantoor_0/nationaal/cluster_milieu/werkgroep_grondwater/vergaderstukken_2009/ 2009-12-28)

Figuur 5.2. Screenshot van de werkgroep grondwater map op het Virtueel Kantoor (http://www.helpdeskwater.nl/besloten_delen/virtueel_kantoor_0/nationaal/cluster_milieu/werkgroep_grondwater/vergaderstukken_2009/ 2009-12-28)

Literatuur

- Nieuwkerk, van, E.R., Passier, H.F., Klein, J., Verhagen, F. Th., Vliet, van M.E., Hoek, van der, K.W. (2008). Structureren informatiestromen grondwater voor de KRW. Deltares-rapport 2008-U-R0782/A.
- Nijs, A.C.M., de, Beelen, P., van, Linden, A.M.A., van der, Wuijts, S. (2009). Selectie van stoffen voor het KRW Meetnet Grondwater. RIVM, Bilthoven. RIVM-rapport 680182001. www.rivm.nl (november, 2009).
- Spijker, J., Lieste, R., Zijp, M.C., Nijs, A.C.M., de (2009). Conceptuele modellen voor de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn, RIVM, Bilthoven. RIVM-rapport 607300010. www.rivm.nl (november 2009).
- Stuurman, R., Oude Essink, G. (2007). Naar een uniforme landelijke inrichting van het KRW-grondwatermeetnet Zoet-Zout? TNO Bouw en Ondergrond Rapportnummer 2007-U-R0490/B, Utrecht.
- Verhagen, F. Th., Krikken, A., Broers, H.P. (2006). Draaiboek monitoring grondwater voor de Kaderrichtlijn Water. 14 november 2006. versie 1.2. Referentie 9S1139/R00001/900642/DenB.
- Wattel-Koekkoek, E.J.W., de Nijs, T., Zijp, M., Broers, H.P., Boumans, L.J.M. (2009). Representativiteit KRW Monitoring Grondwaterkwaliteit. RIVM, Bilthoven. RIVM-rapport 680721003. www.rivm.nl (november 2009).
- Wuijts, S., Zijp, M.C., Reijnders, H.F.R., 2009. Drinkwater in stroomgebiedbeheerplannen Rijn- en Maasoversteden. RIVM, Bilthoven. RIVM-rapport 734301034/2009. www.rivm.nl (november 2009).
- Zijp, M.C. (2007) De nationale Werkgroep Grondwater 2007. Activiteiten van de Werkgroep Grondwater in 2007. RIVM briefrapport 607626001, Bilthoven.
- Zijp, M.C. (2008) De nationale Werkgroep Grondwater 2008. Activiteiten van de Werkgroep Grondwater in 2008. RIVM briefrapport 607626002, Bilthoven.
- Zijp, M.C., Beelen, P. van, Boumans, Ek, R. van, L.J.M., Nijs, A.C.M. de, Verweij, W., Wuijts, S. (2009). Voorlopig protocol voor de beoordeling van grondwaterlichamen. RIVM en Deltares in opdracht van het ministerie van VROM en het ministerie van V&W. www.kaderrichtlijnwater.nl. (augustus 2009).